

and interest: Definitions, development, and relations to achievement outcomes. *Journal of Developmental Review* 30, 1-35.

8. Brophy J. (2004). *Motivating students to learn*. 2nd ed. Boston: McGraw-Hill, 3-15.

9. Strayhorn, T. L. (2012). *College Students' Sense of Belonging: A Key to Educational Success for All Students*. New York: Routledge.

Завадська Ірина

канд. іст. наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Комарніцький Олександр

канд. іст. наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

КОЛЕКТИВІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ І СТУДЕНТСТВО ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ (30-ті рр. ХХ ст.)

Студенти брали участь у заходах із колективізації сільського господарства. Для реалізації цієї кампанії у села надсилали бригади, до складу яких входили, насамперед, комуністи і комсомольці [1, арк. 42]. Наприклад, у Житомирському ІСВ у жовтні 1930 – травні 1931 рр. залучили до цієї роботи 245 студентів, об'єднаних у 36 бригад [2, арк. 31; 3]; у Черкаському педтехнікумі (ПТ) – у 1930 р. – відповідно 202 і 64 [4], Гадяцькому – у тому ж році – 24 і 8 [5, арк. 44]. Колективізували селянські господарства бригади студентів Київського ІПО [6] і Кам'янець-Подільського ПТ [7, арк. 25].

Практична робота студентів полягала у роз'ясненні селянам переваги «колективізованого господарства над індивідуальним». Наприклад, молодь Житомирського ІСВ спілкувалася із селянами с. Пряхів, збираючи їх у гуртки по 5-10 осіб [8], на хуторі Шляхті – по 15-20 селян. Після проведеної роботи у колгосп вступили 4 особи [9]. У 1930 р. 106 студентів Гадяцького ПТ у 13 селах провели 51 збори хліборобів, виголосивши перед ними 46 доповідей [10]. Студентство Черкаського ПТ розповідало селянам про порядок організації праці в колгоспах, розподіл прибутків, організацію побуту тощо [4]. Студенти Вінницького ІСВ проводили роботу із комсомольцями і піонерами с. Хижинці, передовиками колгоспу тощо [11, арк. 9; 12, Арк. 53].

Як вже зазначалося, роботу студентів спрямовували партійні органи. Так, у 1933 р. Житомирський МПК доручив місцевому педінституту колективізувати селян Станишівської сільради (об'єднувала 5 сіл), яка мала найменший відсоток колективізації – 25%. Внаслідок проведеної роботи жителів «спекулянсько-пригородських сіл» вдалося зігнати у колгоспи [13, арк. 84]. Подібне мало місце і в роботі Шепетівського ПТ [14, арк. 173-173зв.].

Поступово відсоток індивідуальних селянських господарств, колективізованих студентами, зростає. Наприклад, у с. Пудлівці, яке закріпили за Кам'янець-Подільським ІСВ, цей показник зріс з 50% у 1931-1932 н.р. до 63% у 1933 р. [15, арк. 105]. У 1934 р. до колгоспу «втягнули» ще 74 господарства [1, арк. 3]. На початку січня 1935 р. поза колгоспом залишилося лише 12 індивідуальних господарств [16, арк. 166]. Завдяки студентам Ніжинського ІСВ навесні 1933 р. відсоток колективізованих селян с. Веркіївка зріс з 46% до 78% [13, арк. 118; 17, Арк. 60]. У с. Римарівка Гадяцького району динаміка була ще суттєвішою: з 12% до 100%, у чому заслуга молоді місцевого ПТ [18]. У колективізації сіл і відповідно створенні нових колгоспів брала участь студентська молодь Волинського ІНО [19, арк. 139; 20, арк. 7, 14, 24]; Глухівського [13, арк. 115; 21, арк. 15], Житомирського [22; 23], Новомосковського [24, арк. 4] і Херсонського ІСВ [25]; Сталінського ІПО [26]; Вінницького українського [27, арк. 6], Глухівського [13, арк. 115; 21, арк. 15], Маріупольського [28, арк. 63], Мар'їнського [5, арк. 90], Первомайського [29], Проскурівського українського ПТ [30, с. 22].

Безпосередньо у вишах студенти-комуністи працювали зі студентами селянського походження, батьки яких зволікали зі вступом у колгосп. Так, у Волинському ІНО в березні 1930 р. із 300 студентів-селян, батьки лише 32-х були колгоспниками. Деяких студентів не вдалося переконати і вони радили своїм рідним у листах не вступати в колгоспи, бо там «кепсько» [20, арк. 9-10]. Тоді ж голова Вінницького ОБПС Гедзінський наказав профкомам організувати облік студентів-неколгоспників, провести їх збори і зобов'язати цих студентів до 1 березня 1930 р. заіти батьків вступити до колгоспу або в крайньому разі передати у розпорядження колгоспу свої землі [31, арк. 43]. Селяни-одноосібники навчалися і в глухівських ІСВ та ПТ, яких планували «втягнути» у колгосп упродовж квітня-травня 1931 р. [32, арк. 55].

Цікаво, що абітурієнтам, які вступали у педвищі, пропонували написати твір на тему колективізації, наприклад, у Бердянському ПТ [33, с. 214].

Мали місце випадки коли селяни виступали проти студентів, які мали мандати уповноважених. Наприклад, під час спроби організувати колгосп було вбито А. Підпригора із Київського ІНО. Колишній студент Київського ІПО І. Кобилецький згадував, що під час колективізації його «направ[или] у глухе село Мудрівку, що розташовувалося на правому березі Дніпра навпроти Чигирини. Отут і потрапив у халепу, коли, підбурювані куркулями, жінки вчинили бунт у селі, обрали собі старостиху. Нас, колективізаторів, ... замкнули у сільраді і декілька днів тримали під охороною, подаючи у вікно лише напитися, їсти ж – ані-ні! Лаяли нас на чім світ стоїть, пристрасно, істерично і натхненно» [34, с. 674].

Список використаних джерел

1. Державний архів Хмельницької області. Ф. П. 4. Оп. 1. Спр. 42.
2. Держархів Житомирської обл. Ф. П. 211. Оп. 1. Спр. 35.
3. З купи листів: Томбак. Студент революції. Харків, 1931. №16. С. 33.
4. Профком Черкаського педтехнікума. Як ми працюємо на позавишівській роботі. *Студент революції*. 1930. №11. С. 43.
5. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). Ф. 166. Оп. 9. Спр. 1783.

6. Робота шеф товариства. Кузня освіти. Київ, 1931. 15 лют. №10 (25). С. 2.
7. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 300. Оп. 1. Спр. 54. Арк. 25.
8. Студентська бригада зворушила роботу. *Радянська Волинь*. Житомир, 1931. 13 лют. №21 (2089). С. 1.
9. Томбак. Всі за прикладом оцих перших. *Радянська Волинь*. 27 лют. №28 (2096). С. 1.
10. Ставицький В. Не в хвості. *Студент революції*. 1930. №11. С. 42.
11. Держархів Вінницької обл. Ф. П. 136. Оп. 6. Спр. 493.
12. Держархів Вінницької обл. Ф. П. 292. Оп. 1. Спр. 15.
13. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 11. Спр. 149.
14. Держархів Хмельницької обл. Ф. П. 458. Оп. 1. Спр. 327.
15. Держархів Хмельницької обл. Ф. Р. 302. Оп. 1. Спр. 1841.
16. Держархів Вінницької обл. Ф. П. 457. Оп. 1. Спр. 444.
17. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 11. Спр. 148.
18. Студент. Досягли 100%. *Студент революції*. 1931. №16. С. 30.
19. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 10. Спр. 1488.
20. Держархів Житомирської обл. Ф. П. 211. Оп. 1. Спр. 30.
21. Держархів Сумської обл. Ф. П. 352. Оп. 1. Спр. 6.
22. Іваницький. Ще одна перемога п'ятирічки. *Радянська Волинь*. 1931. 13 лют. №21 (2089). С. 1.
23. Піонтківський Л. Іновці розворушили роботу. *Радянська Волинь*. 19 лют. №25 (2093). С. 1.
24. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 9. Спр. 306.
25. Грудницька М. Вирушили на село. *Студент революції*. 1931. №8-9. С. 1.
26. Маляр. Студентська допомога селу. *Студент революції*. №19-20. С. 27.
27. Держархів Вінницької обл. Ф. П. 249. Оп. 1. Спр. 16.
28. Держархів Запорізької обл. Ф. Р. 3674. Оп. 1. Спр. 114.
29. Кучмій Ф. На допомогу сусідам. *Студент революції*. 1931. №8-9. С. 1.
30. Дарманський М. М., Телячий Ю. В., Шумлянська Л. Ф. 80 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницького педучилища, педколеджу, гуманітарно-педагогічного інституту. Хмельницький: Поділля, 2001. 132 с.
31. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 3510. Оп. 1. Спр. 5.
32. Держархів Сумської обл. Ф. П. 352. Оп. 1. Спр. 2.
33. Бердянські педагогічні курси та педагогічний технікум (1920-1935 роки); упоряд. : І. І. Лиман, В. М. Константинова. Матеріали з історії Бердянського державного педагогічного університету. Київ: Знання України, 2008. Т. III. 596 с.
34. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя : колект. Монографія ; редкол.: С. В. Кульчицький (відп. ред.); авт. кол.: Н. Т. Гогохія, В. В. Головка, В. В. Гудзь та ін.]. Київ: Ін-т іст. України НАН України, 2012. 786 с.

